

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મેસર્સ ભાસ્કર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ.

વિરુદ્ધ

મેસર્સ ભિવાની ડેનિમ એન્ડ એપેરલ્સ લિ. અને અન્ય

૨૭ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૧

[કે.ટી. થોમસ અને કે.જી. બાલકૃષ્ણન, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ક્રિમિનલ લો :

વચગાળાનો હુકમ-આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી માફ કરવા માટેની અરજી પર મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ-કોઈ હુકમ વચગાળાનો હુકમ છે કે નહીં તે પ્રશ્ન-કોર્ટે ઠેરવેલ કે, હુકમ વચગાળાના તબક્કે પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાના માત્ર કારણસર તે નક્કી કરી શકાય નહીં-સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કસોટી સમજાવવામાં આવી-જોકે, રેકર્ડ પર સામગ્રીના અભાવે પ્રશ્ન નક્કી કરવામાં આવ્યો નથી

રિવિઝન-આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી માફ કરવા માટેની અરજી પર મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ-રિવિઝન ટકવાપાત્ર હોવા અંગેનો પ્રશ્ન ન તો રિવિઝનલ કોર્ટ સમક્ષ કે ન તો હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો-કોર્ટે ઠેરવેલ કે, સુપ્રિમ કોર્ટ સમક્ષ આ પ્રશ્ન ઉઠાવવાની પરવાનગી નથી-ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦-અનુચ્છેદ ૧૩૬.

કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ :

કલમો ૨૦૫, ૩૧૭ અને ૨૭૩-સમન્સ કેસ-આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી માફ કરવાની મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા-કોર્ટે ઠેરવેલ કે, સમન્સ કેસની સમગ્ર કાર્યવાહી દરમિયાન અથવા કોઈ ચોક્કસ તબક્કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી માફ કરવી એ મેજિસ્ટ્રેટના ન્યાયિક વિવેકાધિકારમાં આવે છે, જો મેજિસ્ટ્રેટને સંતોષ થાય કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો આગ્રહ રાખવાથી તેને ભારે હાડમારી વેઠવી પડશે અને તેનાથી તુલનાત્મક લાભ ઓછો થશે- યોગ્ય કેસોમાં મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીને તેની પ્રથમ હાજરી પણ વકીલ મારફતે આપવાની પરવાનગી આપી શકે છે- આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ ભાગ્યે જ થવો જોઈએ અને મેજિસ્ટ્રેટે સ્વાભાવિક રીતે સાવચેતી રાખવી જોઈએ.

અપીલકર્તા કંપનીએ ધ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ ની કલમ ૧૩૮ હેઠળ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ભોપાલની કોર્ટમાં હરિયાણામાં

ભિવાની ખાતે ઓફિસ ધરાવતી કંપની (આરોપી નં. ૧), તેના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર (આરોપી નં. ૨) અને હરિયાણા, દિલ્હી તથા ચંડીગઢમાં રહેતા અન્ય ૧૩ વ્યક્તિઓ સામે ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. મેજિસ્ટ્રેટે આરોપીઓને સમન્સ જારી કર્યાં. આ

સામાવાળા-આરોપી નં. ૨ ને જારી કરાયેલ સમન્સ બજવણી વિના પરત મળતાં, મેજિસ્ટ્રેટે જામીનપાત્ર વોરંટ ઈશ્યુ કર્યા હતા જેના પરિણામે આરોપી નં. ૨ એ વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ માટે અરજી દાખલ કરી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ધ નેગોશિયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળનો ગુનો પ્રમાણમાં ગંભીર ગુનો નથી કારણ કે તેને માત્ર સમન્સ કેસ બનાવવામાં આવ્યો હતો અને આરોપીની ભૌતિક હાજરીનો આગ્રહ તેને નોંધપાત્ર મુશ્કેલીઓ અને પીડાનું કારણ બનશે. અરજી પડતર હોય તે દરમિયાન મેજિસ્ટ્રેટે જો તેની ધરપકડ કરવામાં આવે તો તેને જામીન પર મુક્ત કરવાનો હુકમ કર્યો હતો અને બોન્ડ ભરીને જામીનગીરી પૂરી પાડવાના હેતુ માટે કોર્ટમાં હાજર રહેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. તમામ આરોપીઓએ સેશન્સ જજ સમક્ષ રિવિઝન અરજીમાં આ હુકમને પડકાર્યો હતો, જેમણે આરોપી નં. ૨ ના સંબંધમાં તેની અવેજીમાં અન્ય કોઈ નિર્દેશ કે હુકમ કર્યા વિના મેજિસ્ટ્રેટનો હુકમ રદ કર્યો હતો. ફરિયાદીએ સેશન્સ જજના હુકમને હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકાર્યો હતો, જેણે દખલ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તેનાથી નારાજ થઈને, ફરિયાદીએ હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.

અપીલકર્તા-ફરિયાદી તરફથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે મેજિસ્ટ્રેટનો હુકમ શુદ્ધ રીતે વચગાળાનો હોવાથી, તેની સામે રિવિઝન અરજી જાળવવાપાત્ર નહોતી.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવેલ : ૧.૧ કોઈ હુકમ વચગાળાનો છે કે કેમ, તે માત્ર હુકમ જોઈને અથવા હુકમ વચગાળાના તબક્કે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તેવા માત્ર કારણસર નક્કી કરી શકાય નહીં. આ કોર્ટ દ્વારા શ્રેણીબદ્ધ ચુકાદાઓ દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલ સુરક્ષિત માપદંડ આ છે : જો રિવિઝનમાં ઉપલી કોર્ટમાં જનાર અરજદારની રજૂઆત, પડકારવામાં આવેલ હુકમની સામે માન્ય રાખવામાં આવે તો, શું ફોજદારી કાર્યવાહી સમગ્રપણે અંતિમ સ્વરૂપ લેશે? જો આવું થાય, તો હુકમ વચગાળાના કોઈપણ તબક્કા દરમિયાન પસાર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં તે વચગાળાનો હુકમ નથી.

મધુ લિમચે વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૯) એસ.સી. ૪૭ (૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૫૫૧; વી.સી. શુક્લા વિ. સ્ટેટ થ્રુ સીબીઆઈ, એ.આઈ.આર. (૧૯૮૦) એસ.સી. ૯૬૨ ૧૯૮૦ સપ્લિ. એસ.સી.સી. ૯૨; રાજેન્દ્ર કુમાર સીતારામ પાંડે અને અન્ય વિ. ઉત્તમ અને અન્ય, (૧૯૯૯) ૩ એસ.સી.સી. ૧૩૪ અને કે.કે. પટેલ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય, (૨૦૦૦) ૬ એસ.સી.સી. ૧૯૫, ૫૨ આધાર રાખવામાં આવેલ.

૧.૨. રિવિઝન અરજી જાળવવાપાત્ર હોવા અંગેનો વાંધો જે કોર્ટ આવા રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો હોય તે કોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવો જોઈતો હતો. જો કે આપું ન કરવામાં આવ્યું હોવાથી, આ પ્રશ્ન વણઉકેલાયેલો રાખવામાં આવેલ છે. અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ આવી કોઈ રજૂઆત કરી નહોતી અને તેથી તેના માટે તેને પ્રથમ વખત માં

ભાસ્કર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. ભિવાની ડેનિમ એન્ડ એપેરલ લિમિટેડ

સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા આ અપીલ. આ ઉપરાંત, અન્ય સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, હકારાત્મક રીતે એ નક્કી કરવું મુશ્કેલ છે કે તારીખ ૨૮.૪.૨૦૦૦ નો હુકમ માત્ર વચગાળાનો હુકમ છે કે કેમ.

૨.૧. ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૧૭ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, જો કોર્ટને સંતોષ થાય કે ન્યાયના હિતમાં આરોપીની કોર્ટ સમક્ષ વ્યક્તિગત હાજરીનો આગ્રહ રાખવાની જરૂર નથી, તો કોર્ટ પાસે આરોપીની હાજરી માફ કરવાની સત્તા છે. જોકે સદર કોડની કલમ ૨૭૩ દ્વારા કલ્પના કર્યા મુજબનો સામાન્ય નિયમ એ છે કે પુરાવા આરોપીની હાજરીમાં લેવામાં આવશે, પરંતુ આરોપીની ગેરહાજરીમાં પણ આવા પુરાવા લઈ શકાય છે, જો કે તેને કોર્ટમાં હાજર રહેવામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હોય અને તેના વકીલ કોર્ટમાં હાજર હોય.

૨.૨. જો મેજિસ્ટ્રેટને જણાય કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો આગ્રહ પોતે જ તેના માટે ભારે મુશ્કેલીઓ કે પીડાનું કારણ બનશે અને

તુલનાત્મક લાભ ઓછો હશે, તો સમન્સ કેસમાં આવી કાર્યવાહી દરમિયાન અથવા તેના કોઈ ચોક્કસ તબક્કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી માફ કરવી તે મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા અને તેમના ન્યાયિક વિવેકાધિકારની બાબત છે. આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ માત્ર એવા જવલ્લે જ બનતા કિસ્સાઓમાં થવો જોઈએ જ્યાં આરોપીના રહેઠાણ અથવા ધંધાના સ્થળના અંતરને કારણે, અથવા કોઈ શારીરિક કે અન્ય યોગ્ય કારણોસર મેજિસ્ટ્રેટને લાગે કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી માફ કરવી એ માત્ર ન્યાયના હિતમાં રહેશે. જે મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીને આ લાભ આપે છે, તેમણે આ સાવચેતીઓ સામાન્ય પ્રક્રિયાના ભાગરૂપે લેવી જોઈએ.

૨.૩. ફોજદારી કોર્ટની મુખ્ય ચિંતા ફોજદારી ન્યાયના વહીવટની હોવી જોઈએ. તે હેતુ માટે, કેસમાં કોર્ટની કાર્યવાહી આગળ વધવી જોઈએ. જો આરોપીની ગેરહાજરીમાં પણ ટ્રાયલની પ્રગતિ થઈ શકતી હોય, તો કોર્ટ ચોક્કસપણે કોઈ ચોક્કસ આરોપીને તે ચોક્કસ કેસમાં કોર્ટમાં હાજર થવા માટે કેટલી હદે મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડી શકે છે તે બાબતને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે. યોગ્ય કેસોમાં, મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીને વકીલ મારફતે પણ પ્રથમ હાજરી આપવાની મંજૂરી આપી શકે છે.

૨.૪. જો આરોપી (જેની વ્યક્તિગત હાજરી માફ કરવામાં આવી છે) દ્વારા રોકાયેલા વકીલ હાજર ન થાય અથવા કેસની કાર્યવાહીમાં સહકાર ન

આપે, તો મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૨૦૫(૨) માં દર્શાવ્યા મુજબ, તેમના વિવેકાધિકાર મુજબ કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો નિર્દેશ આપી શકે છે. કલમ ૩૧૭(૧) નો અંતિમ ભાગ કાર્યવાહીના કોઈપણ અનુગામી તબક્કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો નિર્દેશ આપવા માટે મેજિસ્ટ્રેટને વિવેકાધિકાર પ્રદાન કરે છે. આવી હાજરીના અમલ માટે તેઓ અન્ય પગલાંઓનો પણ આશરો લઈ શકે છે.

૩. સેશન્સ જજે મેજિસ્ટ્રેટનો હુકમ રદ કરેલ પરંતુ આરોપી નં. ૨ ની બાબતમાં અન્ય કોઈ હુકમ અવેજીમાં કરેલ ન હોવાથી, સેશન્સ જજનો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. જોકે, કોડની કલમ ૩૧૭ હેઠળ રાહત મેળવવા માટે નવી અરજી રજૂ કરવા આરોપી નં. ૩ માટે વિકલ્પ ખુલ્લો રહેશે અને મેજિસ્ટ્રેટ આ ચુકાદાના પ્રકાશમાં તે અંગે હુકમ કરશે.

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન : ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૮૫૮/૨૦૦૧.

એમ.સીઆરએલ.સી. નં. ૧૨૧૦/૨૦૦૦ માં મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

અપીલકર્તાઓ તરફથી ડૉ. અભિષેક એમ. સિંઘવી, નીરજ શર્મા અને એન.કે. મોદી.

સામાવાળા નં. ૨ તરફથી અનુપ ચૌધરી, સંજય સરીન અને અશોક માથુર.

મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય તરફથી સુશ્રી વિભા દત્તા મખીજા, ઉમા નાથ સિંહ અને સુશ્રી ભારતી.

કોર્ટનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવેલ

ન્યાયમૂર્તિ થોમસ. રજા મંજૂર કરવામાં આવેલ છે.

કાનૂની મનાઈહુકમની અવગણના કરીને, એક સેશન્સ જજે વચગાળાના હુકમમાં દખલગીરી કરી અને ટ્રાયલ મેજિસ્ટ્રેટ માટે મૂંઝવણમાં મુકાવાની પરિસ્થિતિ ઊભી કરી. અપીલકર્તાના કહેવા પર સેશન્સ જજના તે હુકમમાં સુધારો કરવા માટે પ્રયાસ કરવામાં આવેલ હતો, જેણે તે હેતુ માટે, હાઈકોર્ટ સમક્ષ કાર્યવાહી કરેલ. પરંતુ હાઈકોર્ટના એક વિદ્વાન સિંગલ જજે દખલગીરી કરવાનો ઇનકાર કર્યો. હવે ટ્રાયલ મેજિસ્ટ્રેટ તે માટે કયો યોગ્ય માર્ગ અપનાવવો તે અંગે દ્વિધામાં હોઈ શકે છે.

હકીકતો એક ટૂંકા વ્યાપમાં રહેલી છે. ધ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તા કંપનીએ ૧૫ આરોપીઓ સામે ફર્ટ ક્લાસ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ભોપાલ (મ.પ્ર.) ની કોર્ટ સમક્ષ ફોજદારી ફરિયાદ દાખલ કરેલ. ફરિયાદમાં પ્રથમ આરોપી એક કંપની છે જે હરિયાણાના ભિવાની ખાતે તેની નોંધાયેલ ઓફિસ ધરાવે છે. બીજા આરોપી તે કંપનીના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર છે. બાકીના તમામ આરોપીઓ પ્રથમ આરોપી – કંપની સાથે સંકળાયેલા હોવાનું કહેવાય છે અને તેઓ ભોપાલથી દૂરના અંતરે રહેતા વ્યક્તિઓ છે,

કેટલાક હરિયાણામાં છે જ્યારે કેટલાક ચંદીગઢમાં છે અને કેટલાક નવી દિલ્હીમાં છે. મેજિસ્ટ્રેટે સંજ્ઞાન લીધેલ

ભાસ્કર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. • ભિવાની ડેનિમ એન્ડ એપેરલ લિ. [થોમસ, જે. ૧૨૨૩

ગુનાની અને આરોપીને સમન્સ ઇશ્યુ કર્યા. વિવિધ આરોપીઓને ઇશ્યુ કરવામાં આવેલા સમન્સનું શું થયું તેનું વર્ણન કરવું બીજા આરોપીના કિસ્સા સિવાય જરૂરી નથી, કારણ કે આ અપીલ હવે બીજા આરોપીને લગતા હુકમ પૂરતી મર્યાદિત છે જેમને સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનમાં બીજા સામાવાળા તરીકે દર્શાવવામાં આવેલ છે.

૨૮.૦૪.૨૦૦૦ ના રોજ ટ્રાયલ મેજિસ્ટ્રેટે નોંધ્યું કે બીજા આરોપી (સુભાષ સહાની) ને ઇશ્યુ કરવામાં આવેલી નોટિસ એવા અહેવાલ સાથે પરત મળી હતી કે તેઓ તેમના નિવાસસ્થાને જોવા મળ્યા ન હતા જેનું સરનામું નોટિસ પર દર્શાવવામાં આવ્યું હતું. જ્યારે સદર ઘરના અન્ય સભ્યોએ નોટિસ સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો ત્યારે તેને ઘર પર ચોંટાડવામાં આવી હતી. સદર સંજોગોમાં મેજિસ્ટ્રેટે આરોપી સામે જામીનપાત્ર વોરંટ ઇશ્યુ કર્યા. બીજા આરોપીએ વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ મેળવવા માટે અરજી દાખલ કરી. તે પડતર હોવાથી, મેજિસ્ટ્રેટે આદેશ આપ્યો કે જો તેમની ધરપકડ કરવામાં આવે તો તેમને જામીન પર

મુક્ત કરવામાં આવે અને તેમને રૂ. ૫,૦૦૦ નો બોન્ડ ભરીને જામીન આપવાના હેતુસર કોર્ટમાં હાજર રહેવાનો નિર્દેશ આપ્યો.

મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ૨૮.૦૪.૨૦૦૦ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા હુકમ સામે તમામ આરોપીઓએ સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ રિવિઝન પિટિશન દાખલ કરી. વિદ્વાન સેશન્સ જજ (શ્રી રણજિત સિંહ, ૬૬૫ અધિક સેશન્સ જજ, ભોપાલ) એ નોંધ્યું કે બીજા આરોપીના વકીલે બાંહેધરી આપી હતી કે તેઓ તેમના અસીલ વતી ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ હાજર રહેશે. વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત રજૂઆત નોંધ્યા બાદ સેશન્સ જજે એક હુકમ પસાર કર્યો જેનો અમલી ભાગ નીચે મુજબ છે:

"ઉપરોક્ત પુરાવાના વિશ્લેષણ પરથી (sic) એ સ્પષ્ટ છે કે ટ્રાયલ કોર્ટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદા મુજબ નથી. આમ, વિચારણા હેઠળનો પ્રશ્ન નકારાત્મકમાં નક્કી કરવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત વિશ્લેષણના આધારે હું એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચું છું કે ટ્રાયલ કોર્ટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ

કાયદા મુજબ ન હોવાથી તે જાળવી રાખવાને પાત્ર નથી. તેથી, આ રિવિઝન પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે છે અને ટ્રાયલ કોર્ટનો ૨૮.૦૪.૨૦૦૦ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે છે."

જ્યારે તેમણે મેજિસ્ટ્રેટનો ૨૮.૦૪.૨૦૦૦ નો હુકમ રદ કર્યો, ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટે ત્યારપછી બીજા આરોપી સામે શું કરવું જોઈએ? અમે તે સમજી શક્યા નહીં, અને ત્યારપછી કયો માર્ગ અપનાવવો તે અંગે અમે

મેજિસ્ટ્રેટની મૂંઝવણની કલ્પના કરી શકીએ છીએ. જો સેશન્સ જજ આપો અસ્પષ્ટ અને મૂંઝવણભર્યો હુકમ પસાર કરવાનું પસંદ કરે તો તાબાની કોર્ટ શું કરી શકે. જ્યારે સેશન્સ જજે મેજિસ્ટ્રેટના હુકમને કોઈ અન્ય નિર્દેશ અથવા હુકમ સાથે બદલ્યા વિના રદ કર્યો ત્યારે મૂંઝવણ વધી ગઈ અને પરિણામે પરિસ્થિતિ અસમંજસમાં મુકાઈ ગઈ. તે સદર હુકમ હતો જેને સામાવાળા-ફરિયાદીએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકાર્યો હતો. પરંતુ મૂંઝવણભરી પરિસ્થિતિ

હાઈકોર્ટ દ્વારા હલ કરવામાં આવ્યું ન હતું કારણ કે વિદ્વાન સિંગલ જજે સેશન્સ કોર્ટના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

અપીલકર્તા/ફરિયાદી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ ડો. અભિષેક એમ. સિંઘવીએ પ્રથમ રજૂઆત કરી હતી કે સામાવાળાઓ તારીખ ૨૮.૦૪.૨૦૦૦ ના હુકમ કે જે સંપૂર્ણપણે વચગાળાનો હુકમ હતો તેની સામે રિવિઝનમાં હાઈકોર્ટમાં જઈ શકે નહીં. પ્રથમ દૃષ્ટિએ અમને લાગ્યું કે આ રજૂઆત ટકી શકે તેમ છે, પરંતુ અપીલકર્તા માટે આવી રજૂઆત ઉઠાવવામાં બે ખામીઓ છે. પ્રથમ એ છે કે અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ આવી કોઈ રજૂઆત ઉઠાવી ન હતી અને તેથી આ સ્પેશિયલ લીવ અપીલમાં પ્રથમ વખત તેમના માટે તે ઉઠાવવી માન્ય નથી. બીજું એ છે કે અન્ય સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, તારીખ

૨૮.૦૪.૨૦૦૦ નો હુકમ માત્ર વચગાળાનો હુકમ છે કે કેમ તે હકારાત્મક રીતે નક્કી કરવું મુશ્કેલ છે.

કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર (જે હવે પછી 'સદર કોડ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩૯૭(૨) માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધ એ છે કે રિવિઝનની સત્તાઓ કોઈપણ વચગાળાના હુકમના સંબંધમાં વાપરવામાં આવશે નહીં. હુકમ વચગાળાનો છે કે નહીં, તે માત્ર હુકમ જોઈને અથવા તો માત્ર એટલા માટે કે હુકમ વચગાળાના તબક્કે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તેના આધારે નક્કી કરી શકાય નહીં. નિર્ણયોની શ્રેણી દ્વારા આ કોર્ટે નક્કી કરેલી સલામત કસોટી આ મુજબ છે: જો પડકારવામાં આવેલા હુકમ સામે રિવિઝનમાં ઉપલી કોર્ટમાં જનાર અરજદારની રજૂઆતને માન્ય રાખવામાં આવે, તો શું ફોજદારી કાર્યવાહી સમગ્રતયા પૂર્ણ થઈ જશે? જો તે થઈ જશે, તો તે હુકમ કોઈપણ વચગાળાના તબક્કે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તે હકીકત હોવા છતાં, તે વચગાળાનો નથી.

મધુ લિમચે વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૮) સુપ્રિમ કોર્ટ ૪૭ = [૧૯૭૭] ૪ એસ.સી.સી. ૫૫૧ ના કેસમાં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે નીચે મુજબની કસોટી નક્કી કરી હતી: "એક મુદ્દા પર આરોપીની રજૂઆતને નકારતો હુકમ, જે જો સ્વીકારવામાં આવે તો તે ચોક્કસ કાર્યવાહી પૂર્ણ કરશે, તે કલમ ૩૯૭(૨) ના અર્થમાં ચોક્કસપણે વચગાળાનો હુકમ ગણાશે નહીં." આને વી. સી. શુક્લા વિરુદ્ધ સ્ટેટ શ્રુ

સીબીઆઈ એ.આઈ.આર. (૧૯૮૦) સુપ્રિમ કોર્ટ ૯૬૨ = [૧૯૮૦]
સપ્લી. એસ.સી.સી. ૯૨ ના કેસમાં આ કોર્ટની ચાર ન્યાયમૂર્તિઓની
બેન્ચ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.

ઉપરોક્ત સ્થિતિને રાજેન્દ્ર કુમાર સીતારામ પાંડે અને અન્ય વિરુદ્ધ ઉત્તમ
અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૩ એસ.સી.સી. ૧૩૪ માં પુનરાવર્તિત કરવામાં
આવી હતી. ફરીથી કે. કે. પટેલ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત
અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૬ એસ.સી.સી. ૧૯૫ માં આ કોર્ટે આમ જણાવ્યું
હતું:

"તે સુસ્થાપિત છે કે સદર કોડની કલમ ૩૯૭(૨) મુજબ પડકારવામાં
આવેલ હુકમ વચગાળાનો છે કે નહીં તે નક્કી કરવામાં એકમાત્ર કસોટી એ
નથી કે આપો હુકમ વચગાળાના તબક્કા દરમિયાન પસાર કરવામાં
આવ્યો હતો (જુઓ અમર નાથ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, મધુ લિમયે
વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ

ભાસ્કર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિ. ભિવાની ડેનિમ એન્ડ એપેરલ લિમિટેડ
[થોમસ, જે.] ૨૨૫

મહારાષ્ટ્ર, વી.સી. શુક્લા વિ. સ્ટેટ ધુ સીબીઆઈ અને રાજેન્દ્ર કુમાર
સીતારામ પાંડે વિ. ઉત્તમ. સંભવિત પરીક્ષણ એ છે કે શું કોઈ પક્ષકાર
દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને માન્ય રાખવાથી, તેના પરિણામે
કાર્યવાહીનો અંત આવશે, જો એમ હોય તો આવા વાંધાઓ પર પસાર

કરવામાં આવેલ કોઈપણ હુકમ સંહિતાની કલમ ૩૯૭(૨) માં કલ્પના કર્યા મુજબ માત્ર વચગાળાના સ્વરૂપનો રહેશે નહિ. પ્રસ્તુત કેસમાં, જો અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ કોર્ટ દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવ્યા હોત તો સમગ્ર ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહીનો અંત આવી ગયો હોત. તેથી, સદર ધોરણ મુજબ, હુકમ રિવિઝનપાત્ર હતો."

કોઈ પણ સંજોગોમાં રિવિઝન પિટિશન જાળવી રાખવા અંગેનો વાંધો એવી કોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવો જોઈતો હતો જેણે આવા રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો હતો. આવું કરવામાં ન આવતાં અમે તે પ્રશ્ન હમણાં અનિર્ણિત છોડીએ છીએ.

બીજા આરોપી દ્વારા તેને વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ આપવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવેલી રજૂઆત પર ધ્યાન આપ્યા વિના અમે આ બાબતને છોડી શકતા નથી. આવી મુક્તિ માંગતી વખતે તેમણે બે પરિબળો પર ભાર મૂક્યો હતો. પ્રથમ એ છે કે ધ નેગોશિયેબલ ઈન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળનો ગુનો પ્રમાણમાં ગંભીર ગુનો નથી, જે એ હકીકત પરથી જોઈ શકાય છે કે ધારાસભાએ તેને માત્ર સમન્સ કેસ બનાવ્યો છે. બીજું એ કે, આ કેસમાં આરોપીની શારીરિક હાજરીનો આગ્રહ તેને નોંધપાત્ર મુશ્કેલીઓ અને પીડાનું કારણ બનશે કારણ કે તે હરિયાણાનો રહેવાસી છે. કોર્ટમાં તેની શારીરિક હાજરી આપવા માટે ભોપાલ પહોંચવા માટે લાંબી મુસાફરી કરવાથી, મોટી મુશ્કેલીઓ

ઉપરાંત, ઘણો ખર્ચ પણ થાય છે, તેવી કાઉન્સેલ દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે આરોપીની હાજરીના કારણે કોર્ટને મળતા ફાયદાઓ ચોક્કસ પરિસ્થિતિઓમાં આરોપીને આવી હાજરી આપવા માટે જે પીડા સહન કરવી પડે છે તેના કરતા ઘણા ઓછા છે અને તેથી કોર્ટે વિચારવું જોઈએ કે શું આવા ફાયદા અન્ય પગલાંઓ દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. તેથી, તેમણે સંહિતાની કલમ ૩૧૭ પર આધાર રાખ્યો હતો. તે આ પ્રમાણે વંચાય છે:

"૩૧૭. અમુક કેસોમાં આરોપીની ગેરહાજરીમાં તપાસ અને ટ્રાયલ હાથ ધરવા માટેની જોગવાઈ.- (૧) સદર સંહિતા હેઠળની તપાસ અથવા ટ્રાયલના કોઈપણ તબક્કે, જો જજ અથવા મેજિસ્ટ્રેટને સંતોષ થાય, જે માટે કારણો નોંધવાના રહેશે, કે ન્યાયના હિતમાં કોર્ટ સમક્ષ આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી જરૂરી નથી, અથવા તો આરોપી કોર્ટમાં કાર્યવાહીને વારંવાર ખલેલ પહોંચાડે છે, તો જજ અથવા મેજિસ્ટ્રેટ, જો આરોપીનું પ્રતિનિધિત્વ પ્લીડર દ્વારા કરવામાં આવતું હોય, તો તેની હાજરીમાંથી મુક્તિ આપી શકે છે અને તેની ગેરહાજરીમાં આવી તપાસ અથવા ટ્રાયલ સાથે આગળ વધી શકે છે, અને કાર્યવાહીના કોઈપણ અનુગામી તબક્કે, આવા આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો નિર્દેશ આપી શકે છે.

(૨) જો આવા કોઈ કેસમાં આરોપીનું પ્રતિનિધિત્વ પ્લીડર દ્વારા કરવામાં આવતું ન હોય, અથવા જો ન્યાયાધીશ અથવા મેજિસ્ટ્રેટ તેની વ્યક્તિગત હાજરી

જરૂરી માને, તો તેઓ, જો તેમને યોગ્ય લાગે અને તેમના દ્વારા નોંધવાના કારણોસર, આવી તપાસ અથવા સુનાવણી મુલતવી રાખી શકે છે, અથવા આદેશ આપી શકે છે કે આવા આરોપીનો કેસ અલગથી લેવામાં આવે અથવા ચલાવવામાં આવે."

પેટા-કલમ (૧) બે એવી પરિસ્થિતિઓની કલ્પના કરે છે કે જ્યારે કોર્ટ આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ આપ્યા પછી ફોજદારી કેસમાં સુનાવણીની કાર્યવાહી આગળ ધપાવી શકે છે. અમે તેમાંથી એક પરિસ્થિતિ સાથે સંબંધિત નથી, એટલે કે જ્યારે આરોપી કાર્યવાહીમાં વારંવાર ખલેલ પહોંચાડે છે. અહીં આપણે માત્ર બીજી પરિસ્થિતિ પર વિચાર કરવાની જરૂર છે. જો કોર્ટને સંતોષ થાય કે ન્યાયના હિતમાં તેની સમક્ષ આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો આગ્રહ રાખવાની જરૂર નથી, તો કોર્ટ પાસે તે આરોપીની હાજરીમાંથી મુક્તિ આપવાની સત્તા છે. આ સંદર્ભમાં સંહિતાની કલમ ૨૭૩ નો સંદર્ભ ઉપયોગી છે. તે જણાવે છે કે "અન્યથા સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરેલ હોય તે સિવાય, સુનાવણી અથવા અન્ય કાર્યવાહી દરમિયાન લેવામાં આવેલ તમામ પુરાવાઓ આરોપીની હાજરીમાં લેવામાં આવશે અથવા, જ્યારે તેને વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હોય, ત્યારે તેના પ્લીડરની હાજરીમાં લેવામાં આવશે." જો કોર્ટને લાગે છે કે કોઈ ચોક્કસ કેસમાં આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો આગ્રહ રાખવો એ વિવિધ કારણોસર ખૂબ કઠોર હશે, તો શું કોર્ટ આવા આરોપીને ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહીનો સામનો કરવાની બાબતમાં રાહત આપી ન શકે?

સામાન્ય નિયમ એ છે કે પુરાવા આરોપીની હાજરીમાં લેવામાં આવશે. જોકે, આરોપીની ગેરહાજરીમાં પણ આવા પુરાવા લઈ શકાય છે પરંતુ પછી તેના વકીલ કોર્ટમાં હાજર હોવા જોઈએ, શરત એ છે કે તેને કોર્ટમાં હાજર રહેવામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હોય. ફોજદારી કોર્ટની ચિંતા મુખ્યત્વે ફોજદારી ન્યાયના વહીવટની હોવી જોઈએ. તે હેતુ માટે કેસમાં કોર્ટની કાર્યવાહી આગળ વધવી જોઈએ.

કોર્ટમાં આરોપીની હાજરી માત્ર તેને કોર્ટમાં જોવા ખાતર તેની હાજરી નોંધવા માટે નથી. તે કોર્ટને સુનાવણી આગળ ધપાવવા સક્ષમ બનાવવા માટે છે. જો આરોપીની ગેરહાજરીમાં પણ સુનાવણીની પ્રગતિ થઈ શકે છે, તો કોર્ટ ચોક્કસપણે તે પીડાની માત્રાને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે જે કોઈ ચોક્કસ આરોપીને તે ચોક્કસ કેસમાં કોર્ટમાં હાજર રહેવા માટે સહન કરવી પડી શકે છે.

આ એવા દિવસો છે જ્યારે ફોજદારી કોર્ટમાં કલમ ૧૩૮ હેઠળના ગુના માટે ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહીઓ વધી રહી છે. બેંકોની સુવિધાઓ દ્વારા આંતર-રાજ્ય વ્યવહારોમાં વધારો થવાને કારણે, એવું અસામાન્ય નથી કે જ્યારે એક રાજ્યમાં ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે ત્યારે આરોપી અલગ રાજ્યનો, ક્યારેક ખૂબ જ દૂરના રાજ્યનો હોઈ શકે છે. ભાગ્યે જ નહીં પણ આવા આરોપી મહિલાઓ પણ હોઈ શકે છે. એનઆઈ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહી માટે સુનાવણી

સમન્સ કેસના હોઈ શકે. જ્યારે કોઈ મેજિસ્ટ્રેટને એવું લાગે કે સમન્સ કેસમાં, કોઈ ચોક્કસ પરિસ્થિતિમાં, આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો આગ્રહ રાખવાથી કોઈ ચોક્કસ આરોપીને ભારે હાલાકી અને ખર્ચ સહન કરવો પડશે, ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટ માટે એ વિચારવા માટે ખુલ્લું છે કે તેઓ ફરિયાદપક્ષની કાર્યવાહીને નુકસાન પહોંચાડ્યા વિના, આવા આરોપીને ભારે હાલાકીમાંથી કેવી રીતે રાહત આપી શકે.

કલમ ૨૫૧ એ સંહિતાના પ્રકરણ ૨૦ માં શરૂઆતની જોગવાઈ છે જે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સમન્સ કેસોની સુનાવણીને લગતી છે. જ્યારે "આરોપી હાજર થાય અથવા તેને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લાવવામાં આવે" ત્યારે કોર્ટને આરોપીને તે ગુનો કબૂલ કરે છે કે કેમ તે પૂછવા માટે ફરમાવે છે. તેમાં કલ્પેલી હાજરી આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરી દ્વારા અથવા તેના વકીલ મારફતે હોઈ શકે છે. આ સંહિતાની કલમ ૨૦૫(૧) પરથી સમજી શકાય છે જે જણાવે છે કે "જ્યારે પણ મેજિસ્ટ્રેટ સમન્સ જારી કરે, ત્યારે જો તેમને તેમ કરવાનું કારણ જણાય, તો તેઓ આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીને મુક્તિ આપી શકે છે અને તેને તેના વકીલ મારફતે હાજર થવાની પરવાનગી આપી શકે છે."

આમ, યોગ્ય કેસોમાં મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીને વકીલ મારફતે પ્રથમ હાજરી આપવાની પણ પરવાનગી આપી શકે છે. મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીનો જવાબ નોંધવાની સત્તા ધરાવે છે, ભલે તેનો વકીલ એવા કેસમાં આરોપી વતી

આવો જવાબ આપે કે જ્યાં આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીને મુક્તિ આપવામાં આવી હોય. સંહિતાની કલમ ૩૧૭ ને ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાં જોવાની રહે છે કારણ કે તે કોર્ટને કેસમાં આગળનાં પગલાંઓ સાથે આગળ વધવા માટે પણ આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ આપવાની (જો કે તે કેસમાં વકીલ દ્વારા તેનું પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવતું હોય) સત્તા આપે છે. જો કે, આવી સ્થિતિમાં કોર્ટે જે એક સાવચેતી રાખવી જોઈએ તે એ છે કે ઉક્ત લાભ ફક્ત એવા આરોપીને જ આપવો જોઈએ જે કોર્ટના સંતોષ મુજબ બાંધકામ આપે કે તે કેસમાં ચોક્કસ આરોપી તરીકે તેની ઓળખ અંગે વિવાદ ઊભો કરશે નહીં, અને તેના વતી વકીલ કોર્ટમાં હાજર રહેશે અને તેની ગેરહાજરીમાં પુરાવા લેવામાં તેને કોઈ વાંધો નથી. સાક્ષીઓની તપાસ સહિતની કાર્યવાહીની આગળની પ્રગતિ માટે આ સાવચેતી જરૂરી છે.

એક પ્રશ્ન વાજબી રીતે પૂછી શકાય – જો આરોપી (જેની વ્યક્તિગત હાજરીને મુક્તિ આપવામાં આવી હોય) દ્વારા રોકવામાં આવેલ વકીલ હાજર ન થાય અથવા તો વકીલ કેસ ચલાવવામાં સહકાર ન આપે તો શું થઈ શકે? અમે નિર્દેશ કરી શકીએ છીએ કે ધારાસભાએ આવી ઘટનાઓની કાળજી લીધી છે. કલમ ૨૦૫(૨) જણાવે છે કે મેજિસ્ટ્રેટ તેમના વિવેકાધિકાર મુજબ કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો નિર્દેશ આપી શકે છે. કલમ ૩૧૭(૧) નો છેલ્લો

ભાગ મેજિસ્ટ્રેટને કોઈપણ અનુગામી તબક્કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીનો નિર્દેશ આપવાનો વિવેકાધિકાર પ્રદાન કરે છે.

કાર્યવાહી. તે આવી હાજરીનો અમલ કરાવવા માટે અન્ય પગલાંનો પણ આશરો લઈ શકે છે.

તેથી, પરિસ્થિતિ આ મુજબ છે: સમન્સ કેસમાં આવી કાર્યવાહી દરમિયાન અથવા કોઈ ચોક્કસ તબક્કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ આપવી તે મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા અને તેમના ન્યાયિક વિવેકાધિકારની અંદર છે, જો મેજિસ્ટ્રેટને જણાય કે તેની વ્યક્તિગત હાજરીનો આગ્રહ રાખવાથી તેને ભારે વેદના અથવા મુશ્કેલીઓ પડશે, અને તેના તુલનાત્મક ફાયદા ઓછા હશે. આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ માત્ર એવા જવદ્દે જ બનતા કિસ્સાઓમાં થવો જોઈએ કે જ્યાં આરોપી ઘણા દૂરના અંતરે રહેતો હોય અથવા વ્યવસાય કરતો હોય અથવા કોઈપણ શારીરિક કે અન્ય યોગ્ય કારણોસર મેજિસ્ટ્રેટને લાગે કે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ આપવી માત્ર ન્યાયના હિતમાં હશે. જોકે, મેજિસ્ટ્રેટ જે આરોપીને આવો લાભ આપે છે તેણે સામાન્ય બાબત તરીકે ઉપર જણાવેલ સાવચેતીઓ લેવી જોઈએ. અમે પુનરોચ્ચાર કરી શકીએ છીએ કે જ્યારે કોઈ આરોપી તેના યોગ્ય રીતે અધિકૃત વકીલ મારફતે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજી કરે છે જેમાં તેની વ્યક્તિગત હાજરીમાંથી મુક્તિ આપવાનો લાભ આપવાની અરજ કરવામાં આવી હોય ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટ આગળની કાર્યવાહી કરતા

પહેલા તમામ પાસાઓ પર વિચાર કરી શકે છે અને તે અંગે યોગ્ય હુકમ પસાર કરી શકે છે.

પરિણામે, અમે આ અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ અને સેશન્સ જજ દ્વારા ૩૦.૬.૨૦૦૦ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ હુકમને (ક્રિમિનલ રિવિઝન પિટિશન ૧૯૭/૨૦૦૦ માં) રદબાતલ ઠેરવીએ છીએ. જોકે, આ માર્ગ બીજા આરોપીના સંહિતાની કલમ ૩૧૭ હેઠળ રાહત માંગતી નવી અરજી દાખલ કરવાના અધિકારોને પ્રતિકૂળ અસર કર્યા વિના અપનાવવામાં આવેલ છે. જો આવી કોઈ અરજી દાખલ કરવામાં આવે તો મેજિસ્ટ્રેટ આ ચુકાદામાં કરવામાં આવેલ અવલોકનોના પ્રકાશમાં આગળની કાર્યવાહી કરતા પહેલા તે અંગે હુકમ પસાર કરશે.

આર.પી. અપીલ મંજૂર કરવામાં આવેલ.

=====

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.